

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

УДК: 658:004

JEL: A13, M21

DOI: 10.31471/2409-0948-2024-2(30)-52-60

Андрусів Уляна Ярославівна
кандидат економічних наук, доцент
завідувачка кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: andrusivu@ukr.net
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-1793-0936>

Зелінська Галина Олексіївна
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри прикладної економіки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: zelinska_haluna@i.ua
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2175-4883>

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ НА ЗАСАДАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. В статті досліджено трансформацію корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) бізнесу в контексті переходу до циркулярної економіки, що набуває особливої актуальності в умовах глобальних екологічних викликів та необхідності сталого розвитку. Розкрито особливості розвитку КСВ в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну, де основними характеристиками стають актуальність, своєчасність рішень та швидкість їх реалізації, що зумовлює необхідність адаптації існуючих підходів до нових реалій. Визначено, що впровадження принципів циркулярної економіки в практику КСВ створює нові можливості для вирішення соціальних та екологічних проблем через формування замкнутих виробничих циклів, мінімізацію відходів та ефективне використання ресурсів. Проаналізовано взаємозв'язок між циркулярними бізнес-моделями та ефективністю соціальних ініціатив підприємств, зокрема в аспектах комфортності праці, соціальної захищеності персоналу та екологічності виробничої діяльності, що дозволило виявити синергетичний ефект від їх поєднання. Досліджено сучасний стан розвитку КСВ в Україні та виявлено, що найактивнішими у цій сфері є представництва іноземних компаній та національні підприємства з інноваційно орієнтованою стратегією розвитку, які впроваджують передові практики соціальної відповідальності та принципи циркулярної економіки. Проведено аналіз міжнародного досвіду інтеграції принципів циркулярної економіки в стратегії КСВ та визначено можливості його адаптації до українських реалій. Запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення та стимулювання розвитку соціально відповідального бізнесу в умовах переходу до циркулярної економіки, включаючи механізми державної підтримки,

податкові стимули та програми розвитку державно-приватного партнерства. Обґрунтовано необхідність створення інтегрованої системи моніторингу та оцінки ефективності КСВ-ініціатив у контексті досягнення цілей циркулярної економіки.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, циркулярна економіка, соціальні проблеми, сталий розвиток, бізнес-середовище, соціальна ефективність, ресурсоефективність.

Andrusiv Uliana Yaroslavivna
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Head of the Department of Finance, Accounting and Taxation
Ivano-Frankivsk National Technical University oil and gas
76019, Ivano-Frankivsk, street. Carpathian, 15
e-mail: andrusivu@ukr.net

Zelinska Halyna Oleksiivna
doctor of economics, professor
professor of the Department of Applied Economics
Ivano-Frankivsk National Technical University oil and gas
76019, Ivano-Frankivsk, street. Carpathian, 15
e-mail: zelinska_haluna@i.ua

TRANSFORMATION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS BASED ON CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES

Abstract. The article examines the transformation of corporate social responsibility (CSR) in the context of transition to a circular economy, which becomes particularly relevant in the face of global environmental challenges and the need for sustainable development. The peculiarities of CSR development under Russia's full-scale invasion of Ukraine are revealed, where relevance, timeliness of decisions, and speed of their implementation become the main characteristics, necessitating the adaptation of existing approaches to new realities. It is determined that the implementation of circular economy principles into CSR practice creates new opportunities for solving social and environmental problems through the formation of closed production cycles, waste minimization, and efficient resource use. The relationship between circular business models and the effectiveness of corporate social initiatives has been analyzed, particularly in aspects of work comfort, social protection of personnel, and environmental sustainability of production activities, which revealed a synergistic effect from their combination. The current state of CSR development in Ukraine has been studied, revealing that the most active in this field are representative offices of foreign companies and national enterprises with innovation-oriented development strategies that implement advanced social responsibility practices and circular economy principles. An analysis of international experience in integrating circular economy principles into CSR strategies has been conducted, and possibilities for its adaptation to Ukrainian realities have been identified. Practical recommendations for improving regulatory framework and stimulating the development of socially responsible business in the transition to a circular economy are proposed, including mechanisms of state support, tax incentives, and public-private partnership development programs. The necessity of creating an integrated system for monitoring and evaluating the effectiveness of CSR initiatives in the context of achieving circular economy goals has been substantiated.

Keywords: corporate social responsibility, circular economy, social problems, sustainable development, business environment, social efficiency, resource efficiency.

Вступ. Останнім часом у суспільстві постає проблема більш ефективного та безпечного розвитку людства, збереження навколишнього середовища, соціального

захисту працівників, екологізація виробництва. Ці питання розглядаються в колі концепції сталого розвитку. Як один з головних пріоритетів розвитку прогресу та суспільства виступають процеси інформатизації. Сьогодні пошук можливостей та методів передачі інформації про формування та становлення сталого розвитку у максимально ефективний спосіб є одним із першочергових завдань для функціонування соціально етичного бізнесу в Україні та світі.

Теорія та практика управління діяльністю суб'єктів господарювання вимагає все більше змін у взаємовідносинах між державою, громадськими інституціями, приватними компаніями, освітніми та науковими установами. Це зумовлено як глобалізацією світової економіки та підвищенням динамічності ринкового середовища, так і роллю та значенням інновацій, знань, втілених в інтелектуальному продукті, посиленням конкуренції на ринку, необхідністю створення умов сприятливих для здоров'я людини; цифровізацією суспільного життя, загостренням екологічних проблем у світовому масштабі. Поряд з економічними чинниками, які забезпечують конкурентоспроможність підприємств на ринку, все більшого значення набувають соціальні чинники. Серед них на перший план виходять комфортність праці, соціальна захищеність персоналу, екологічність виробничої діяльності, вміння працювати спільно в команді, корпоративна відповідальність за результати роботи.

Аналіз сучасних закордонних і вітчизняних досліджень і публікацій. Найбільш вагомими результатами щодо питання дослідження корпоративної соціальної відповідальності було зроблено зарубіжними і вітчизняними вченими. Серед них: Ю. Благоевич, Х. Боуен, Т. Вілсон, К. Девіс, Е. Карнегі, М. Портер, Л. Савицька, І. Акімов, М. Бутко, О. Грішнова, Е. Лібанова, П. Шевчук тощо. Віддаючи належне науковцям та практикам, які займаються даною проблематикою, не дивлячись на значну кількість публікацій з питань соціального підприємництва та соціальної корпоративної відповідальності, малодослідженими залишаються питання, наприклад, стимулювання участі суб'єктів сфери підприємництва в соціальному розвитку населення; імплементації зарубіжного досвіду щодо впровадження адаптованих зразків корпоративної відповідальності в діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відсутність достатнього обґрунтування та розуміння соціальної відповідальності суб'єктами господарювання, особливо у час війни, з наукової точки зору зумовлює актуальність статті і потребує подальшого дослідження в реальному просторі економічних умов України.

Метою статті є комплексне дослідження процесів трансформації корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в умовах переходу до циркулярної економіки та розробці практичних рекомендацій щодо використання КСВ як інструменту вирішення соціальних проблем в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні спостерігається наявність величезної кількості соціальних проблем, число яких збільшилося з приходом війни і зростатиме надалі, навіть по закінченню військових дій. Очевидним стає збільшення постраждалих, зменшення робочих місць, скорочення соціальних видатків. Держава, через скрутну економічну ситуацію не зможе піклуватися про кожного свого громадянина в повній мірі. Це означає, що варто вже сьогодні шукати нові інноваційні підходи до вирішення гострих соціальних проблем аби уникнути соціальної кризи в нашому суспільстві.

Соціальна відповідальність бізнесу є сьогодні однією з базових вимог до сучасного суб'єкта господарювання. Особливо помітним цей тренд став в Україні під час повномасштабної війни, коли країна об'єдналася у боротьбі проти російського вторгнення.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) — це підхід до ведення бізнесу, за яким компанії втілюють ініціативи задля турботи про суспільство та навколишнє

середовище, одночасно досягаючи цілей організації. КСВ передбачає вихід за межі звичної бізнес діяльності компанії. Натомість її дії спрямовані на задоволення потреб зацікавлених сторін — працівників, споживачів, громади тощо.

В Америці та Європі корпоративна соціальна відповідальність вже десятки років є однією з найважливіших складових успіху великого, малого та середнього бізнесів. Практичний досвід розвинутих країн щодо впровадження моделей корпоративної соціальної відповідальності показав, що участь суб'єктів сфери підприємництва в житті суспільства може або жорстко регулюватися чинним комерційним, податковим, трудовим та екологічним законодавством, або здійснюватися самостійно під впливом спеціально створених стимулів і пільг. У першому випадку держава взаємодіє з бізнесом та суспільством, в якому державні механізми створюють необхідні умови для участі бізнесу в житті суспільства. У другому випадку вона під тиском громадських ініціатив розробляє ефективні механізми стимулювання бізнесу для здійснення внеску в суспільний розвиток. Таким чином, досягається дієвий компроміс управління суспільством, у якій чітко закріплені ролі сторін, заходи їх участі та взаємодії. Але в кожній моделі соціальна відповідальність - це взаємодія між підприємством і суспільством, у якому вони функціонують. В Україні ця концепція лише формується і набирає обертів.

Загалом виділяють чотири основні типи корпоративної соціальної відповідальності, зокрема:

1. Екологічна відповідальність. Екологічна відповідальність є основою КСВ, яка ґрунтується на збереженні природи. Підприємство може піклуватися про навколишнє середовище через: зменшення забруднення, відходів, споживання природних ресурсів і викидів завдяки зміненому виробничому процесу. Тут доречним є використання ідеї циркулярної економіки. Циркулярна (кругова) економіка є новою економічною моделлю, головною ціллю якої є повторне використання матеріалів та утримання ресурсів у використанні з подовженням їх життєвого циклу. Принцип циркулярної економіки полягає в реалізації безвідходного виробництва, що означає зменшення відходів та максимальне використання ресурсів у всьому їхньому життєвому циклі. Модель циркулярної економіки базується на принципах, які називають «9R». Зокрема це:

1. Refuse. Згідно цього принципу компанії відмовляються від надлишкового використання ресурсів.
2. Reduce. Під цим принципом розуміється скорочення використання ресурсів.
3. Reuse. Під цим принципом розуміється використання продукту, який втратив значення для одного користувача, але все ще має цінність для іншого.
4. Repair. Згідно цього принципу, строк використання товару може бути продовжений за рахунок ремонту та додаткового обслуговування.
5. Refurbish. Це оновлення існуючого продукту до сучасних вимог.
6. Remanufacture. Згідно цього принципу складові старого продукту можуть бути використані для виготовлення нового.
7. Repurpose. Це процес використання продукту для досягнення іншої мети.
8. Recycle. Під цим принципом розуміється переробка та вторинне використання ресурсів.
9. Recover. Це процес отримання енергії з вже використаних матеріалів [1, 13, 14].

2. Етична відповідальність. В її основі лежить діяльність підприємства у справедливий спосіб. Це чесне ставлення до всіх клієнтів та позитивне відношення до всіх працівників, включаючи гідну зарплату, забезпечення відпусток, лікарняних, однакові умови працевлаштування для всіх осіб, не залежно від їх статусу. Етична відповідальність включає і чесний аудит, і вчасне інформування інвесторів чи партнерів про виникнення труднощів.

Соціальна відповідальність. Мова йде про те, як бізнес витрачає свої ресурси, щоб зробити світ кращим. Соціальність означає безкорисливу допомогу тим, хто цього потребує. Компанії можуть підтримувати різноманітні соціальні проекти, включаючи

освітні програми, гранти, підтримку місцевих громад або долучатися до благодійності, жертвувати гроші або запускати волонтерські ініціативи серед співробітників на підтримку різноманітних соціальних проєктів [12]. Це може бути допомога людям, які постраждали від стихійних лих або бойових дій.

Фінансова відповідальність. Вона об'єднує три вищезазначені типи КСВ. Компанія може будувати плани, які будуть більш орієнтовані на екологію, етику та благодійність, але підтримувати ці плани можливо лише через фінансові інвестиції в програми, пожертвування або дослідження продукту. Це витрати на дослідження та розробку нових екопродуктів, на тренерів та навчальні програми, які навчають працівників корпоративної соціальної відповідальності і так далі.

На сьогодні найактивнішими учасниками, які втілюють КСВ в життя є представництва іноземних компаній, які переносять на українське підгрунття сучасні світові практики, а також національні товаровиробники з прогресивною інноваційно орієнтованою стратегією розвитку. Для суспільства вигоди від реалізації соціальної відповідальності суб'єктами господарювання цілком оправдані і очевидні. Це: участь у вирішенні соціальних проблем, що знижує соціальну напруженість і підвищує якість життя населення; довгострокові економічні вигоди, що виявляються у збільшенні прибутку; соціальна активність найманих працівників, що виражається у підвищенні продуктивності праці тощо.

Дослідження, які проводилися фахівцями Центру розвитку КСВ показали, що вітчизняні суб'єкти бізнесу здійснюють свою діяльність в рамках щонайменше 9-ти цілей збалансованого розвитку із 17-ти, визначених ООН. Зокрема, діяльність окремих вітчизняних підприємств дозволяє вирішити питання охорони здоров'я (Ціль 3), забезпечення належного рівня освіти (Ціль 4), гендерної рівності (Ціль 5), гідної праці та всеохоплюючого зростання (Ціль 8), зменшення нерівності (Ціль 10), забезпечення безпеки та збалансованості міст (Ціль 11), раціонального споживання (Ціль 12), зміна клімату (Ціль 13), розвитку миру (Ціль 16) [2; 3]. За даними 2022 року в Україні налічувалось близько 1000 підприємств, які можна віднести до соціальних. З них у більшості підприємств працює до 5 осіб. Також 35% підприємств вказали своєю основною діяльністю працевлаштування вразливих груп населення [4].

Не дивлячись на позитивні зміни у роботі суб'єктів господарювання щодо соціальної відповідальності, наразі існує низка перешкод до її використання підприємствами. Згідно дослідження розвитку КСВ в Україні упродовж 2015-2023 років, до таких перешкод можемо віднести нестабільну політичну ситуацію в державі, недосконалість нормативно-правової бази, податковий тиск, брак фінансових ресурсів, недостатність інформації щодо переваг соціального підприємництва тощо. Так, через відсутність нормативно-правових актів в частині КСВ підприємства стикаються з різними проблемами, серед яких відсутність стимулу активно займатися корпоративною соціальною відповідальністю, що може призвести до відмови від цінних ініціатив для суспільства, ризику втрати репутації, втрата конкурентної переваги та ін. Серед українських підприємців експерти відзначають тенденцію до страху перед будь-яким ризиком, невміння залучати значні фінансові ресурси, низький рівень державної підтримки, незнання особливостей соціального підприємництва. Також поширений когнітивний стереотип, що соціальна політика – справа виключно держави, адже громадянське суспільство довгий час було інертним, таким, що було нездатне брати на себе відповідальність [8].

Сучасний бізнес змінюється. Він не може існувати без Інтернету, мобільного зв'язку, які набули особливого значення в період світової кризи, яку спричинила пандемія COVID-2019. XXI століття несе із собою нові формати спілкування, управління та господарювання, а виникнення мережевої цивілізації, визначило головні тренди цифрової економіки, серед яких діджиталізація. Цифрові технології відкривають перед підприємствами нові можливості для ефективного реалізації соціальних місій та зростання впливовості на суспільство. Впровадження інформаційних цифрових технологій дозволяє

оптимізувати бізнес-процеси, покращити комунікацію з клієнтами і стейкхолдерами, а також розширити можливості для залучення ресурсів і підтримки. Певною мірою цифровізація на підприємствах України вже триває. У сучасному бізнесі широко використовуються технології Інтернет, розміщення реклами та продаж товарів в Інтернеті, електронних платежів, електронних тендерів, електронних карткових розрахунків (в т.ч. з оплати праці), автоматизованих систем обліку заробітної плати та обліково-звітних процесів, мобільний зв'язок тощо. Саме тому необхідно досліджувати та формувати принципи нової парадигми бізнесу на основі використання концепції корпоративної соціальної відповідальності, яка дозволить сформулювати нову філософію і нові стандарти бізнесу та створить можливості для формування цифрового простору стійкого розвитку. Звідси випливає, що у сучасному світі, де цифрові рішення стають невід'ємною частиною повсякденного життя, соціальні підприємства можуть значно підвищити свою ефективність та конкурентоспроможність через активне використання інноваційних технологій, дотримуючись принципів КСВ. Отож, соціально орієнтований бізнес може стати потужним інструментом для вирішення різноманітних соціальних, економічних та екологічних проблем, як на місцевому, так і на національному рівнях, де принципи КСВ є невід'ємною складовою стратегії розвитку сучасного підприємства. Такий підхід дозволяє суб'єктам господарювання не лише отримувати прибуток, але й активно сприяти розвитку громад, покращенню умов праці, зменшенню нерівності та підтримці екологічної стійкості, розвитку людського капіталу. У сучасних умовах, коли суспільство стикається з численними викликами, підприємства, які дотримуються принципів КСВ можуть стати каталізатором позитивних змін в економіці держави [9].

Із початком війни більшість українських компаній дещо переорієнтували свій підхід до корпоративної соціальної відповідальності, зосередившись на питанні підтримки військових та переміщеного населення, яке постраждало від воєнної агресії. Деякі підприємці кардинально змінюють напрями діяльності або починають випускати нові види продукції та послуг [10, 11]. Під час масштабного вторгнення росії в Україну з'явилися особливості, які відрізняють корпоративну соціальну відповідальність тепер у нашій країні від інших ринків. У мирний час соціальні підприємства могли зосереджувати свої зусилля з КСВ на підтримці конкретних соціальних питань, але коли почалася війна, ситуація змінилася. На перший план виходять актуальність, ініціатива та швидкість у розв'язанні проблем. Пильної уваги під час війни потребує процес депопуляції в одних районах і надлишкової міграції в інших. Означені зміни в структурі поселення певним чином змінюють ринок праці, а отже, і вимоги до професійних навичок працівників, структуру зайнятості та виробництва. Водночас очікується посилення економічної диференціації та стратифікації, особливо пов'язаної з такими факторами, як збереження житла, переїзд і професійна адаптованість. Тому КСВ набуває нових рис в умовах розвитку цифрових технологій. Соціальні інвестиції стають одним із важливих проявів соціально відповідальної поведінки бізнесу в контексті сталого розвитку. Важливими гравцями на ринку соціального інвестування стають представники бізнесу, які реалізують багатовекторні соціальні проекти. Це дає змогу, одночасно, підтримувати визначені державою пріоритетні напрями розвитку та забезпечувати інтеграцію бізнесу в соціальну сферу. Тому, нагальною є імплементація соціальних пріоритетів до операційної діяльності суб'єкта бізнесу. Спираючись на досвід інших країн, можна припустити, що в Україні найбільш затребуваними соціальними підприємствами можуть стати такі, що займаються працевлаштуванням незахищених категорій населення, наприклад, людей з обмеженими можливостями, а також ті, що віддають свій прибуток або більшу його частину на важливі суспільству цілі [5].

Висновки. За результатами комплексного дослідження процесів трансформації корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в контексті циркулярної економіки було встановлено, що інтеграція принципів циркулярної економіки в практику корпоративної соціальної відповідальності створює потужний синергетичний ефект, який

суттєво посилює позитивний вплив бізнесу на вирішення соціальних проблем через одночасне досягнення економічних, екологічних та соціальних цілей шляхом впровадження ресурсоефективних бізнес-моделей та відповідальних практик управління.

Проведений глибинний аналіз сучасного стану корпоративної соціальної відповідальності в Україні демонструє зростаюче розуміння бізнесом важливості соціальної відповідальності, особливо в умовах військової агресії, проте водночас виявляє низку системних проблем, серед яких особливо критичними є недосконалість нормативно-правового регулювання, обмеженість фінансових можливостей підприємств для реалізації соціальних ініціатив, недостатня обізнаність щодо принципів циркулярної економіки та відсутність комплексного підходу до впровадження КСВ у бізнес-практику.

У процесі дослідження було визначено пріоритетні напрями розвитку корпоративної соціальної відповідальності в умовах циркулярної економіки, які включають впровадження інноваційних технологій та систем відповідального виробництва, активний розвиток соціального підприємництва та інклюзивних бізнес-моделей, створення "зелених" робочих місць та реалізацію програм професійної перекваліфікації персоналу, а також розширення програм підтримки місцевих громад та вразливих груп населення. Практичні рекомендації щодо стимулювання розвитку корпоративної соціальної відповідальності передбачають комплексне вдосконалення законодавства у сфері КСВ та циркулярної економіки, впровадження ефективної системи податкових стимулів для соціально відповідального бізнесу, створення національної платформи для обміну досвідом та кращими практиками, розвиток механізмів державно-приватного партнерства та підтримку освітніх ініціатив у сфері соціальної відповідальності.

Результати дослідження дозволили визначити перспективні напрями подальших наукових розвідок, які мають охоплювати розробку галузевих стандартів корпоративної соціальної відповідальності, оцінку впливу цифрової трансформації на розвиток КСВ, поглиблене вивчення міжнародного досвіду інтеграції принципів КСВ та циркулярної економіки, а також вдосконалення методології оцінки соціального впливу бізнесу на розвиток суспільства.

Література

1. Модель циркулярної економіки. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diaa.gov.ua/handbook/impact-investment/model-cirkularnoi-ekonomiki> (дата звернення: 28.10.2024).
2. Акімова І. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження К.: Видавн. компанія "КІТ", 2005. 41 с.
3. Бутко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні. *Економіка України*. 2009. Вип. 7. С. 74-85.
4. Каменко І.С. Соціальне підприємництво в Україні. Економіко-правовий аналіз. URL: <https://euneighbourseast.eu/news/publications/social-entrepreneurship-in-ukraine-economic-and-legal-analysis/> (дата звернення: 10.11.2024).
5. Арапетян А., Архипчук О. Чисті прибутки соціального підприємництва. *Практика управління*. 2008. № 7. URL: http://svb.ua/sites/default/files/Social_enterprises.pdf
6. Національна концепція розвитку соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) в Україні. URL: http://www.csr-ukraine.org/userfiles/file/Concept_Draft.pdf.
7. Саприкіна М. Практики КСВ в Україні. Центр «Розвиток КСВ». К.: 2019. 152 с.
8. Бутенко Д. С., Сороченко Д. М. Формування програми корпоративної соціальної відповідальності бізнес-структур. *Efektivna ekonomika*. 2024. № 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.58> (дата звернення: 28.11.2024).
9. Редько К.Ю. Соціальне підприємство як основа для переходу до циркулярної економіки в Україні. *Економічний вісник НТУ «Київський політехнічний інститут»*, Київ, 2023. №25. С.32-38.

10. Andrusiv U., Zelinska H., Galtsova O., Seleznova O., Bahorka M., & Yurchenko N. (2022). Socio-economic development in the context of using reasonable specialization in the economy of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(43), 248–258.

11. Simkiv, L., Andrusiv, U., Kupalova, H., Goncharenko, N., Dzoba, O., Yushkevych, O. (2022). Concentration of entrepreneurial activity in the regions of Ukraine in the context of sustainable development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(44), 347–356.

12. Андрусів У. Я., Зелінська Г. О., Лагодієнко В. В. Модель оцінювання ефективності соціально відповідального суб'єкта господарювання. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 4. С. 162 – 166. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-4-25>

13. Андрусів, У., Черчата, А., Уфимцева, О. (2023). Еколого-економічна складова управління відходами на засадах циркулярної економіки. *Економічний простір*, (188), 163–169. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-27>

14. Андрусів, У. Я., Зелінська, Г. О., & Дрінь, Н. Я. (2024). Модель управління промисловими підприємствами на засадах циркулярної економіки. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»)*, (1(29)), 41–51.

References

1. Model tsyrkuliarnoi ekonomiky. Diia. Biznes. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/impact-investment/model-cirkularnoi-ekonomiki> (data zvernennia: 28.10.2024).

2. Akimova, I. (2005), *Sotsialna vidpovidalnist biznesu: rozuminnia ta vprovadzhennia*. [Corporate Social Responsibility: Understanding and Implementation], Vydavn. kompaniia “KIT”, Kyiv, Ukraine, p.41.

3. Butko, M. And Murashko, M. (2009), “Henezys sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu ta yii stanovlennia v Ukraini”, *Ekonomika Ukrainy*, Vyp. 7, pp. 74-85.

4. Kamenko I.S. (2020). Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini. Ekonomiko-pravovyi analiz. URL:<https://eunighbourseast.eu/news/publications/social-entrepreneurship-in-ukraine-economic-and-legal-analysis/> (data zvernennia: 10.11.2024).

5. Arapetian A., Arkhynchuk O.(2008). Chysti prybutky sotsialnoho pidpriemnytstva. *Praktyka upravlinnia*. № 7. URL: http://svb.ua/sites/default/files/Social_enterprises.pdf

6. Natsionalna kontseptsiiia rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu (SVB) v Ukraini. URL: http://www.csr-ukraine.org/userfiles/file/Concept_Draft.pdf.

7. Saprykina M. (2019). *Praktyky KSV v Ukraini*. Tsentр «Rozvytok KSV». K.: 2019. 152 s.

8. Butenko D. S., Sorochenko D. M. (2024). Formuvannia prohramy korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti biznes-struktur. *Efektivna ekonomika*. № 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.58> (data zvernennia: 28.11.2024).

9. Redko K.Iu. (2023). Sotsialne pidpriemnytstvo yak osnova dlia perekhodu do tsyrkuliarnoi ekonomiky v Ukraini. *Ekonomichniy visnyk NTU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*, Kyiv. №25. S.32-38.

10. Andrusiv U., Zelinska H., Galtsova O., Seleznova O., Bahorka M., & Yurchenko N. (2022). Socio-economic development in the context of using reasonable specialization in the economy of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(43), 248–258.

11. Simkiv, L., Andrusiv, U., Kupalova, H., Goncharenko, N., Dzoba, O., Yushkevych, O. (2022). Concentration of entrepreneurial activity in the regions of Ukraine in the context of

sustainable development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(44), 347–356.

12. Andrusiv U. Ya., Zelinska H. O., Lahodiienko V. V. Model otsiniuvannia efektyvnosti sotsialno vidpovidalnoho subiekta hospodariuvannia. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*. 2023. Tom 8. № 4. S. 162 – 166. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-4-25>

13. Andrusiv, U., Cherchata, A., Ufimtseva, O. (2023). Ekoloho-ekonomichna skladova upravlinnia vidkhodamy na zasadakh tsyrkuliarnoi ekonomiky. *Ekonomichnyi prostir*, (188), 163-169. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-27>

14. Andrusiv, U. Ya., Zelinska, H. O., & Drin, N. Ya. (2024). Model upravlinnia promyslovymy pidpriemstvamy na zasadakh tsyrkuliarnoi ekonomiky. *Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu nafty i hazu (seriia «Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti»)*, (1(29), 41–51.